23.05.2018 279/03.00.00.00/2018

Liikenne- ja viestintävaliokunta

HELSINGIN SEUDUN LIIKENNE -KUNTAYHTYMÄN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI LIIKENNE- JA VIESTINTÄVIRASTON PERUSTAMISESTA, LIIKENNEVIRASTOSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA ERÄIKSI NIIHIN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Liikenne- ja viestintäviraston perustamisesta, Liikennevirastosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan säädettäviksi uusi laki Liikenne- ja viestintävirastosta ja laki Liikennevirastosta annetun lain muuttamisesta (ns. virastolait) sekä niiden yhteinen voimaanpanolaki. Lisäksi esityksessä on mukana liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan uudistukseen liittyvät muut noin 90 lakia koskevat muutosehdotukset. Näillä liitelaeilla muutetaan virastojen toimivalta vastaamaan virastolaeissa esitettyjä tehtäviä ja vastuita.

Liikenteen turvallisuusvirasto, Viestintävirasto sekä Liikenneviraston tietyt toiminnot yhdistettäisiin uudeksi virastoksi, Liikenne- ja viestintävirastoksi. Liikenneviraston jäljellä olevat tehtävät ja toiminnot tulisivat Väyläviraston tehtäväksi. Virasto vaihtaisi nimeään, mutta muutoin virasto jatkaisi keskeytyksettä toimintaansa. Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalvelut (tie- rautatie- ja meriliikenteen ohjaus) muutettaisiin osakeyhtiöksi ja tehtävät siirrettäisiin perustettavaan valtion erityistehtäväyhtiöön. Väylävirasto vastaisi kuitenkin edelleen liikenteenohjauksen järjestämisestä, sitä koskevista sopimuksista ja rahoituksesta. Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden muuttamisesta osakeyhtiöksi on annettu erillinen hallituksen esitys (HE 34/2018 vp).

HSL haluaa kiittää Liikenne- ja viestintävaliokuntaa asiantuntijalausunnon pyytämisestä.

HSL Helsingin seudun liikenne · PL 100 · 00077 HSL · Puhelin (09) 4766 4444 · Faksi (09) 4766 4441 · hsl@hsl.fi · Y-2274586-3
HRT Helsingforsregionens trafik · PB 100 · 00077 HRT · Telefon (09) 4766 4444 · Fax (09) 4766 4441 · hsl@hsl.fi · FO-2274586-3

www.hsl.fi

Lausunnossaan HSL toteaa seuraavaa:

Liikenne- ja viestintäviraston perustaminen

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan uudistamisen tavoitteena on parantaa koko hallinnonalan kykyä vastata toimintaympäristön muutoksiin, kehittää ja vahvistaa hallinnonalan strategista ohjausta sekä saada synergiaetuja. Keskeinen tavoite liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla on varmistaa ja lisätä asiakaslähtöisyyttä ja huomioida asiakkaiden tarpeet. Virastouudistuksen päämäärät ovat hyviä ja kannatettavia. Uudistuksen hallittu läpivieminen on kuitenkin tärkeää, jotta tavoitteet voidaan saavuttaa.

Helsingin seudun liikennejärjestelmäsuunnittelun näkökulmasta toimijakenttä muuttuu. Aiemmin suunnittelusta vastanneet Liikennevirasto ja ELY-keskukset korvautuvat tulevalla maakunnalla sekä Liikenne- ja viestintävirastolla ja Väylävirastolla. On keskeistä, että kaikki suunnitteluun liittyvät valtio-osapuolen toimijat hakevat jatkossa yhdessä ratkaisuja, jolloin Liikenne- ja viestintäministeriön ja Ympäristöministeriön rooli korostuvat.

Väylävirasto vastaa jatkossa ratojen ja väylien rakentamisesta, kehittämisestä ja ylläpidosta, mutta on epäselvää kuka vastaa koko liikennejärjestelmän kehittämisestä valtakunnallisella tasolla. Tässä tulisi huomioida myös liikenteen ja maankäytön yhteensovitus sekä markkinoiden kehitys. Liikenne- ja viestintäviraston tehtäväksi on annettu vaikuttavuusarvioinnin strategisen tason kehittäminen, toimintaympäristön analyysit, liikennejärjestelmätyön tietopohjan kehittäminen, yleiset liikenne-ennusteet ja ennakointi, kestävän liikkumisen valtakunnallinen ohjaus, esteettömyyden strateginen ja valtakunnallinen kehittämisyhteistyö ja hankesuunnitelmien hyväksyminen, jos liittyy merkittävää julkisen vallan käyttöä, sekä maantie- ja ratalain mukaisten yleissuunnitelmien, tiesuunnitelmien ja ratasuunnitelmien hyväksyntä. Tässä kokonaisuudessa syntyy uusi rajapinta Liikenne- ja viestintäviraston ja Väyläviraston välille, joka tulee huomioida myös sidosryhmätyössä.

Väyläviraston perustaminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että 1 päivästä tammikuuta 2019 Liikennevirasto muutettaisiin Väylävirasto -nimiseksi virastoksi. Väylävirastoon jäävät Liikenneviraston nykyiset väylänpitoon liittyvät tehtävät. Viraston vastuulle kuuluva liikenteenohjaus siirtyisi uudistuksen yhteydessä käytännössä erillisen, samassa yhteydessä perustettavan, liikenteenohjausyhtiön hoidettavaksi vastuun liikenteenohjauksen järjestämisestä säilyessä Väylävirastolla. HSL pitää hyvänä asiana, että rataverkon haltijan vastuu säilytetään Väylävirastolla.

Väyläviraston tehtävät kohdistuvat liikenneväylien suunnittelemiseen, kehittämiseen ja kunnossapitoon. Yleis-, tie- ja ratasuunnitelmien hyväksyntä olisi kuitenkin Liikenne- ja viestintäviraston vastuulla. HSL:n näkemyksen mukaan uuden syntyvän suunnittelun rajapinnan hallinta on koko liikennejärjestelmän kehittämisen kannalta kriittistä.

Viraston tehtävät ja osaamisvaatimukset tilaajana korostuvat liikenteenohjaustoiminnon ulkoistamisen myötä. Ostetun palvelun valvonta on palvelun laadun kannalta tärkeää ja HSL:n huoli on, miten Väylävirastolla varmistetaan riittävä tilaajaosaaminen ja resurssit erityisesti rautatieliikenteen liikenteenohjauspalvelujen osalta.

Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden muuttaminen osakeyhtiöksi

Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden muuttamisesta osakeyhtiöksi on annettu erillinen hallituksen esitys (HE 34/2018 vp), jolla yhtiöitettäisiin nykyisin Liikennevirastossa hoidettavat meri-, rautatie- ja tieliikenteenohjaus- ja hallintatehtävät sekä niihin läheisesti liittyvät toiminnot itsenäiseksi valtion kokonaan omistamaksi erityistehtäväyhtiöksi 1.1.2019 alkaen. Yhtiön omistajaohjauksesta vastaisi liikenne- ja viestintäministeriö. HSL haluaa kiinnittää erityistä huomiota rautatieliikenteen liikenteenohjauksesta vastaavaan kokonaisuuteen.

Liikenteenohjausyhtiön perustamisen yhteydessä omaisuutta siirretään Liikennevirastolta perustettavalle liikenteenohjausyhtiölle. Siirrettävän omaisuuden osalta voi muodostua uusia rajapintoja epätarkoituksenmukaisiin kohtiin, kuten esimerkiksi asetinlaitteen ja

kauko-ohjausjärjestelmän välille. Nykytilassa selkeä kokonaisvastuu infrastruktuurin (sisältäen muun muassa ohjausjärjestelmät) osalta on ollut Liikennevirastolla ja kun vastuu hajaantuu, on HSL:llä huoli koko rautatieliikennejärjestelmän toimivuudesta, kehittämisestä sekä yleisestä kustannustason noususta.

HSL:n kannalta kriittistä on perustettavan Väyläviraston ja Liikenteenohjausyhtiön välinen palvelusopimus ja mitä siihen sisällytetään. Tässä erityisesti säännöllisen ratakapasiteetin jako, kiireellisen ratakapasiteetin jako, liikenteenohjauksen tuottamat seurantatiedot ja matkustajainformaatio koskettavat suoraan HSL:ää. Lisäksi HSL:ää kiinnostaa varsinainen liikenteen ohjauksen kehittäminen, jotta rataosien tehokkaampi liikennöinti olisi mahdollista. HSL:n huolena on, miten Väyläviraston ja Liikenteenohjausyhtiön välistä strategiseen kumppanuuteen perustuvaa palvelusopimusta ohjataan.

Liikenteenohjausyhtiö vastaa jatkossa liikennettä koskevan datan tuottamisesta ja seurannasta. HSL haluaa korostaa sitä, että Liikenneviraston nykyisin tarjoama avoin data tulee säilyttää vähintään nykyisen laajuisena, luotettavana ja maksuttomana.

HSL on myös erittäin huolissaan siitä, että miten jatkossa järjestetään ympärivuorokautinen viranomaistoiminto ratakapasiteetin jakoon ja häiriönhallintaan liittyen, kun Rataliikennekeskus lakkautetaan nykyisellään virastouudistuksen myötä. Junaliikenteessä on paljon tilanteita, joissa muun muassa täytyy soveltaa turvallisuusmääräyksiä poikkeuksellisella tavalla liikenteen jatkuvuuden takaamiseksi. Luvan turvallisuusmääräyksistä poikkeamiselle voi antaa vain viranomainen, ei liikenteenohjausyhtiö. Vasteaika tällaiselle toiminnalle on oltava hyvin lyhyt. Sekä viranomaisen että liikenteenohjausyhtiön puolella puutteellinen resursointi tai epäselvyys vastuista häiriötilanteissa vaarantaisi rautatieliikenteen luotettavuuden ja kilpailukyvyn.

Virastouudistuksen vaikutuksista

Virastouudistuksen yhtenä tavoitteena on parantaa toiminnan tehokkuutta ja kohentaa hallinnon tuottavuutta. HSL:n näkemyksen mukaan viranomaistoimintoja yhdistettäessä luodaan myös uusia rajapintoja, jotka saattavat johtaa yleiseen kustannustason nousuun.

Uusia rajapintoja muodostuu myös suunnittelun osalta hankesuunnittelun ja liikennejärjestelmäsuunnittelun välille. Todellisuudessa näiden välillä on oltava toimivat vuorovaikutus- ja takaisinkytkentämekanismit, jotta liikennejärjestelmästä saadaan mahdollisimman toimiva kokonaisuus, joka mahdollistaa myös kustannustehokkaan ja sujuvan liikennöinnin.

Sääntelyelin

Liikenne- ja viestintäviraston yhteydessä toimii riippumaton ja itsenäinen rautatiealan sääntelyelin, jonka tehtävänä on seurata, valvoa ja edistää rautatiemarkkinoiden toimivuutta, tasapuolisuutta ja syrjimättömyyttä. Sääntelyelimen tulee varmistaa erityisesti, että rataverkon käyttöoikeuden myöntämismenettelyt ja käyttöoikeudesta perityt maksut, rautatiealan toimijoille tarjottavat palvelut ja niiden hinnoittelu sekä verkkoselostus ovat syrjimättömiä ja vastaavat lainsäädännössä asetettuja vaatimuksia. Sääntelyelimen toiminta on välttämätöntä rautatiemarkkinoiden avaamisen kannalta ja sääntelyelimen resursointi on kriittistä.

Raideliikennelaki

HSL haluaa tässä yhteydessä nostaa esille raideliikennelain lausunnolla olleessa luonnosversiossa esiintuotua karenssia koskien rataverkon olennaisista toiminnoista vastaavia henkilöitä. HSL pitää erittäin huonona asiana rautatiemarkkinoiden avautumisen kannalta luonnoksessa mainittua 12 kuukauden karenssia rataverkon haltijan olennaisista toiminnoista vastaaville henkilöille, jos he haluaisivat siirtyä rautatieyrityksen palvelukseen. HSL:n käsityksen mukaan tämä koskettaisi myös niiden yritysten työntekijöitä, johon rataverkon haltija on ulkoistanut tehtäviä, kuten Finrailiä. HSL:n mielestä tämä rajoittaa erittäin paljon uusien rautatieyritysten markkinoille tulemisen mahdollisuutta, sillä Suomessa rautatiealan osaamista ei ole tarjolla samalla tavalla kuin muissa Euroopan maissa, joissa markkinat ovat jo avautuneet.

23.05.2018 279/03.00.00.00/2018

Lisätietoja antavat ryhmäpäällikkö Johanna Wallin p. 050 337 5685
ja sopimuspäällikkö Tuomo Lankinen p. 040 662 1099

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL)

Suvi Rihtniemi
Toimitusjohtaja

Tero Anttila
Joukkoliikenneosaston
johtaja